

The Torah of HaRav Mordechai Eliyahu Zt"l.

The interaction
between Kaballah
and Halacha

LINK, July 5th, 2010

1

הקדמה

בס"ד

"משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". ובתורה כלולים מקרא, משנה, גמרא, הלכות, אגדות, דיקדוקי תורה, דיקדוקי סופרים, קלים וחמורים, גזרות שוות, תקופות, גמטראיות, שיחת מלאכי השרת, שיחת שדים, שיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלין, מעשה מרכבה, הוויות אבי ורבא ועוד הרבה הרבה בכמות ובאיכות לאין ערך ולאין שיעור (עיין סוכה כח:) ובתורה זו רמזו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כל מה שהיה וכל מה שעתיד להיות, סודות הבריאה ולמעלה מהן לאין קץ (הקדמת רמב"ן לתורה, אכן עורא שמות לא ית. ועוד).

חכמה אדירה זו נמסרה דור אחר דור מימות משה דרך נביאים לאנשי כנסת הגדולה ולחכמי ישראל תנאים ואמוראים סבוראים וגאונים ראשונים ואחרונים וגדולי הדורות דור דור ודורשיו. (עיין רמב"ם בהקדמה למשנה)

Intro
of R.
Mordechai
Eliyahu

בדורינו, הדור האחרון, זיכנו הקב"ה ליהנות מאורו של בוצינא קדישא ופרישא הגאון האדיר ח"ר יוסף חיים זיע"א בעל ה"בן איש חי" רבן של כל בני הגולה, שהיה בקי בכל חדרי תורה בפשט ובקבלה. במקרא ובאגדות, במדרשים ובמשלים, בתורת האר"י ובדברי הרש"ש שר בית הזוהר. והיה ליבו כלב הארי לדעת כל דברי הראשונים והאחרונים מהש"ס ועד לאחרון הפוסקים בספריהם ובספרי השו"ת. כל רו לא אניס ליה, ומספריו ניכרת בקיאותו הרבה בכל מקצועות התורה. (עיין בקיצור שולחן ערוך של הגאון האדיר רבי ברוך טולדאנו וצוק"ל).

מ"ן ח"ר יוסף חיים זיע"א שילב בספריו ובמיוחד בספרו העיקרי "בן איש חי" את פסקי מ"ן רבי יוסף קארו ז"ל ואת פסקי הזוהר והמקובלים ובראשם האר"י הקדוש זיע"א, וחיבר בין הנסתר והנגלה וכל חלקי התורה. והוצרך רבי יוסף חיים ז"ל בספרו לשקול במאזני צדק ברוח קודשו איזה דברים אפשר לציבור לילך בהם כדברי האר"י ז"ל והמקובלים, ואיזה מהם בנתיים רק ליחידי סגולה. וזיכהו הקב"ה ונתקבלו פסקיו בכל ישראל. עד שאמרו עליו גדולי הדור הקודם שהוא הפוסק האחרון ועל פיו ישק בית ישראל.

עיקרה של שיטה זו אינה חידוש שלו. מ"ן רבי יוסף קארו ז"ל "גדול הפוסקים" שילב בכתביו בעשרות מקומות פסקי הלכה על פי הזוהר הקדוש, על פי הכלל שכתב (בסימן לו ובסימן נט ובעוד מקומות) כי "בכל מקום שלא נתבאר בגמרא במפורש נגד הזוהר - הולכים כמו הזוהר, אף כנגד הפוסקים". גם הרמ"א פסק בכמה דברים כדברי הזוהר והמקובלים. כדברי מ"ן הבית יוסף אלו נקטו רוב מנין ובנין של הפוסקים הספרדים שבאו בעקבותיו, ועיין ב"ארץ החיים" שהביא את כללי הפסיקה הנהוגים בארץ ישראל, שם כתב בכלל יג' בשם החיד"א ז"ל ופוסקים רבים שכלל זה הוא אף על פסקי האר"י ז"ל, וכמנהגי האר"י ז"ל אלו נהגו כל קהילות הספרדים בכל מקום. ועיין עוד בברכי יוסף להחיד"א ז"ל בסימן ז יג שכתב כי אמרים סב"ל אף כנגד מ"ן, ובסימן מ"ו כתב שאין אמרים סב"ל כנגד האר"י ז"ל, אפילו לא מדברי מ"ן. וכתב שם שאילו ראה מ"ן דברי האר"י ז"ל, היה תוהו בו.

בימינו גם רבים מהאשכנזים נוקטים בהרבה מקומות בדרך זו, כפי שכתב הגאון החסיד השל"ה ז"ל (במסכת חולין דף קיב:) ד"אנחנו יושבי ארץ ישראל - נמשכים אחר קבלת הזוהר הקדוש". כפי שידוע ומפורסם למשל בענין הנחת תפילין בחול המועד ועוד.

סימן י

תפילת מנחה ללא חזרה

שאלה:

בחור ישיבה ספרדי המתפלל במנין אשכנזי היאך ינהג בשעה שמתפללים מנחה קצרה ללא חזרה?

תשובה:

אתיחס ראשית לגבי עצם הנוהג הזה להתפלל תפילת מנחה קצרה גם שלא בשעת הדחק. הנה הטור (סי' קכ"ד) כתב: "ולאחר שסיימו הציבור תפלתן יחזור השליח ציבור התפילה" (ומקורו כגמ' ר"ה ל"ג ע"א). ועל כן כתב מרן הבית יוסף (שם ד"ה כתב הכל בו): "ועכשיו נהגו ברוב המקומות להתפלל לכתחילה ש"ץ תפילת המנחה בקול רם כדי שיענו קדושה אחריו ולא יצטרך לחזור ולהתפלל בקול רם". והדרכי משה (שם אות ג') כתב על דבריו: "אבל אנו אין נוהגין כן, אלא לעולם הש"ץ מתפלל תחילה בלחש מלבד היכא שהדבר נחוץ שחיישינן שיעבור זמן מנחה, אז מתחילים מיד בקול רם קדושה כדי שיענו קדושה בשעחה. וכן הוא במהרי"ל רק שצוה לכל הפחות שיהיה חר מהן שלא יתפלל כדי שיענה אמן לאחר הש"ץ". אך מרן עצמו כתב (סימן ולי"ד) בב"י: "וש"ץ מחזיר התפילה... וכן נוהגים האשכנזים... אבל הספרדים אין נוהגים לחזור ש"ץ התפילה במנחה אלא מתפלל ש"ץ עם הציבור בקול רם ואומר קדושה וברכת אתה קדוש ואח"כ אומר האמצעיות בלחש עם הציבור ומתחיל ברצה בקול רם וגומר

תפילתו בקול רם. ומנהג האשכנזים הוא הנכון, וכן הנהיגו חכמים שלפנינו בצפת טוב"ב וגזרו לעובר על תקנתם".

וכך פסק הרמ"א (סימן קכ"ד סעי' ב') שאין לנהוג כן אלא בשעת הדחק, וז"ל: "וכן אם הוא שעת הדחק כגון שירא שיעבור זמן התפילה יוכל להתפלל מיד בקול רם והצבור מתפללין עמו מלה מלה בלחש עד לאחר הא-ל הקדוש". וכן פסק בסימן רל"ב ס"א.

ומלבד מה שפסק כך הרמ"א ומרן הבי"ה הסכים עמו, גם רבינו האר"י ז"ל הקפיד מאוד כמבואר בשער הכוונות (ענין כונת תפילת המנחה דרוש ב' דף נ"ב ע"ב) הוב"ד בכה"ח (סימן רל"ב אות ט'), וז"ל: "והאר"י ז"ל היה נוהר מאוד בתכלית שלא לאומרה בלא חזרה, אלא בתחילה בלחש ואח"כ בקול רם כמו בתפילת שחרית, ואף אם היה סמוך לשקיעת החמה מעט. ולא עוד אלא אפילו אם היה בערב שבת קודם לשקיעת החמה היה אומרה בלחש ואח"כ אומרה בקול רם".

ולך נא וראה בנתיבי עם (סימן קכ"ד - נשמט ממקומו והובא לאחר סי' ר"מ) בתשובתו למקומות שנהגו להתפלל מוסף בקיצור ללא

הרבנות הראשית לישראל

OFFICE OF THE RICHON LEZION
CHIEF RABBI OF ISRAEL

לשכת הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

ב"ה, ל' חשון תש"ן

לכבוד

מר א. ב. הי"ן

שומרון

השלום והברכה:

קבלנו את מכתבך אל כבוד הראש"ל, הרב הראשי לישראל, הרב מרדכי אליהו שליט"א, ובו שאלותיך. כב' הראש"ל בקשני להשיבך כדלקמן: המנהג שנוהגים לקצר התפילה, ולעשות חזרה מקוצרת - הוא מנהג לא טוב.

עיינ בתשובות הרמב"ם "פאר הדור" שאלה קמ"ח שכתב, שחייבו לעשות חזרת הש"ץ בכל בתי הכנסיות, ואפילו אין שם אורחים, וצריך לנהוג כך תמיד, וגם בזמן הזה צריך לעשות חזרה בשלמותה. ועיין עוד ב"ארץ החיים" סימן רל"ח שכתב, שמי שמתפלל בקביעות בלא חזרת הש"ץ זה זלזול בתקנת חכמים, וגזרו נידוי על העובר על תקנת חכמים כשמתפלל ללא חזרת הש"ץ.

בכל אופן, במקרה שלכם, שאתם ממהרים לעבודה, יש לכם על מי לסמוך. ועיין בשו"ע סימן קכ"ד¹ ובסימן רל"ב² שיש שני מנהגים לחזרה מקוצרת, מנהג אחד להתפלל יחד עם הש"ץ עד "ואתה קדוש" ואומרים "קדושה" באמצע, והנהגים כרמ"א ממתנים עד שהשליח צבור גומר שלוש הברכות הראשונות. אך כל זה בשעת הדחק, ולכתחילה לא יעשו כן וועיין כה"ח סימן קכ"ד ס"ק ט"ז³.

ספרדי שמתפלל עם האשכנזים יתפלל יחד עם הש"ץ. יש הנהגים בשחרית ובמוסף, במקום שיש נשיאת כפיים, שלאחר ה"קדושה" ממשיכים בלחש, וב"רצה" הש"ץ מתחיל לומר בקול רם⁴.

אני מאחל לך ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, אכ"ר.

בברכה של טוב

הרב שמואל זעפרני

עוזר אישי

ולבן כאשר מקדים אדם לומר לפני כל מצוה ומצוה "לשם יחוד", הריהו אומר מראש בפיו שהוא מתכוין לצאת ידי חובת המצוה, ואז ודאי יוצא ידי חובתה.

ולבך גאון עוזנו ותפארתנו רבינו יוסף חיים זיע"א בעל הבן איש חי, כתב בספרו לפני כל מצוה "לשם יחוד" (ראה בהלכות ציצית פרשת בראשית שנה ראשונה ה"א, ובבא"ח שנה שניה בראשית ה"א כ"ט נוסח לשם יחוד שלפני הקידוש ובמקומות נוספים עיי"ש).

אתרחי"ש להו כאשר ידבר איש אל רעהו. איברא ודאי שמי שעושה המצוות לשם שמים ודאי מתקן למעלה, אבל אין יחס בינו לבין המכוין הכוונה הראויה כלל... ועל כל פנים לא ימנע לומר קודם כל מצוה וקודם כל לימוד לשם יקבה"ו ופסוק ויהי נועם".

ובשו"ת רב פעלים (או"ח ח"א סימן א') באר מהו פירושו של הלשם יחוד - לך נא קחנו משם.

ובסוד ישרים (ח"א סימן י"ז) כתב: "וכן תמצא מפורש בסדר 'לשם יחוד' שסידר רבינו הרש"ש ז"ל לאמרו בכל יום קודם כל מעשה המצוות ותפילה".

וכן ברב פעלים (ח"א או"ח סי' כ"ב) כתב רבינו על הרש"ש: "וכן סידר בנוסח לשם יחוד בקידוש ליל שבת, הריני מקיים מצוה עשה דאורייתא לקדש את השבת ולקיים מצוה עשה דרבנן לקדש על היין".

וידוע ששיטת הבא"ח כדעת הרש"ש ז"ל לומר "לשם יחוד" על כל מצוה ומצוה שעושה, ואפילו לפני שיצא לטייל לרפואת גופו אמר "לשם יחוד", כפי שכתב ב"לשון חכמים" (ח"ב סי' כ') נוסח מיוחד לזה, ע"ש.

ולבן יש להזהר ולומר את נוסח ה"לשם יחוד" לפני כל מצוה ומצוה, גם מצוות מדאורייתא וגם מצוות מדרבנן, ובזה יצא לבטח ידי חובת המצוה, ובודאי במצוות עשה דאורייתא, כמו תפילין, סוכה, קידוש, קריאת זכור ועוד.

ובשו"ת חורה לשמה (סי' ח"ע) נשאל רבינו יוסף חיים: "היכן כתוב בכתבי האר"י ז"ל שצריך לומר קודם כל תפילה וקודם כל מצוה לשם יחוד קודשא בריך הוא... והשיב וז"ל: מה שאומרים לשם יחוד וכו' זה נזכר בדברי רבינו האר"י זצ"ל האמיתיים וכמ"ש מהר"ח ז"ל בשער רוה"ק הנמצא אצלנו בכת"י, וזאת לאפוקי מדעת הנודע ביהודה מהדו"ק יורה דעה סימן צ"ג.

והחיד"א כתב בקונטרס שמחת הרגל (לימוד ב') וז"ל: "וירגיל עצמו לומר לשם יחוד קודשא בריך הוא... ואל תשגיח במ"ש הרב מהר"ר יחזקאל לנדא בספרו שו"ת נודע ביהודה אשר זולזל והטיח דברים על אמירת ליקבה"ו, ובא לכלל כעס על חסידי ארצו ובא לכלל טעות בדבריו... וגם יושב ודורש שאין צריך כוונה כלל, וכל התיקונים נעשים למעלה מאליהם ע"י מעשינו, והוא חולק בידיים נקיות על רשב"י וחביריו קדישי עליון ועל רבינו האר"י זצ"ל אשר רוח ה' דיבר בו, ואליהו זכור לטוב

ב ראה עוד בספרו טוב עין סי' י"ד.

lesherm
Michael

10

סימן ט

בנוסף חתימת ברכת המינים

לומר זידים. והוסיף ואמר שי"א מינים וכן עיקר, וכ"כ בסידור חוקת עולם שיש לומר מינים. ואין הוכחה מנוסח התפילה להרמב"ם (בסוף ספר אהבה) כיון שמתחיל שם "למשומדים" לכן סיים "זידים". אך אנחנו שמתחילים "למינים" צריכים לסיים "מינים".

ב. בנוגע למחיקת ד"ת הנמצאים בטייפ כיון שאין זה אותיות ממש מותר למוחקם. אך בנוגע לשם ה' כיון שהוזהרנו על "לא תעשון כן לה' אלוקיכם", מותר למחוק ע"י גרמא, דהיינו שימחק קודם לשם ה' ואז ימחק שם ה' ע"י גרמא.

יח"ך שחזכה להמשיך בלימודך להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר.

בברכה

מרדכי אליהו

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

לכבוד

ר' י. י. הי"ו
ירושלים

השלום והברכה

קבלתי את מכתבך אלי מחודש מנ"א תשמ"ו ובו שאלותיך, ועתה נתפנית מעט להשיבך.

א. האם יש לסיים בברכת המינים "מכניע מינים" או "מכניע זידים", עיין באורך במחלוקת שבין הפר"ח והשלמי ציבור (דף קל"א) המובאת בכה"ח^א (סי' קי"ז ס"ק ה'). וכן במחלוקת בין השלמי ציבור והחיד"א בספרו קשר גודל (סי' י"ז אות י"ז) המובאת שם.

ומנהגנו לסיים "המינים" ואותם שמסיימים "זידים" יש להם על מה שיסמוכו.

ועיין עוד בסידור התפילה בית עובד שכ'.

א וז"ל: "וכח הפר"ח אני מסיים בה שובר מינים ומכניע זדים, מיהו הש"ץ שם תמה עליו וכח דלמה שינה בנוסח הברכה שכח בספרי במקו' הקדמונים שר"ת שובר אויבים ומכניע זדים גי' שם שד"י שבכח שם זה יכנעו יעו"ש. והחיד"א בקש"ג (סי' י"ז אות י"ז) כחב שקבלנו שצריך לחתום שובר אויבים ומכניע מינים שיהיה מעין הפתיחה וכחב שכן הוא בסדור מהר"א הכהן ובסדור האר"י דפוס לבוב יעו"ש. וכ"כ החס"ל שם, בי"ע אות א', ומיהו הפתח"ד אות ג' והרו"ח אות ב' הכריעו כהש"ץ שצ"ל שובר אויבים ומכניע זדים יעו"ש".